

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
Kuuleminen 17.5.2018

KUNTOUTUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Hallituskaudella toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, johon liittyen toteutetaan myös kuntoutusjärjestelmän kokonaisuudistus. Lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämisvelvollisuus jakaantuu nykyisin kuntien ja Kansaneläkelaitoksen kesken. Sosiaali- ja terveysministeriön asettama kuntoutuksen uudistamiskomitea jätti yhteensä 55 ehdotusta kuntoutuksen prosessien ja palvelujen järjestämisen uudistamiseksi. Laajapohjainen komitea oli ehdotuksissaan yksimielinen. Ehdotuksissaan komitea katsoi, että lääkinnällinen kuntoutus on osa hyvinvointipalvelukokonaisuutta eli osa julkisen vallan järjestämisvastuulla olevia sosiaali- ja terveyspalveluja. Tästä syystä kuntoutusprosessia koskevissa ehdotuksissa lähdettiin siitä, että kuntoutuksesta päätetään mahdollisimman aikaisessa vaiheessa muun palveluprosessin yhteydessä. Järjestämisvastuun siirtyessä maakunnille, niille siirtyy myös päävastuu kuntoutuksen järjestämisestä.

Kansaneläkelaitoksen kuntoutuksen järjestämisvastuun siirtäminen maakunnille edellyttää monia ratkaisuja, joihin komitea ei voinut työnsä aikana ottaa kantaa muuttuneiden tavoitteiden ja keskeneräisen valmistelun takia. Erityisesti monikanavarahoitusta uudistavan työryhmän työ on ollut vielä kesken, joten kuntoutusta koskevien kannanottojen ja tehtävien käsittely sote-valmistelun yhteydessä vaikeutui, erityisesti siirron kustannusten ja rahoituksesta aiheutuvien muutosten osalta. Myös kuntoutujan oikeusturvaa ja muutoksenhakua koskeviin kysymyksiin ei komitean työssä otettu kantaa.

STM pyysi keväällä 2018 selvitykset muutoksenhausta ja muista oikeusturvakeinoista maakuntien järjestämisvastuulle siirtyvissä kuntoutuspalveluissa perustuslakiasiantuntijoilta, professori Kaarlo Tuorilta ja professori Raija Huhtaselta.

Komitea ehdotti, että Kelan vastuulla olevien kuntoutuksen järjestämisvastuiden siirtoa maakuntiin kokeillaan viivyttämättä riittävissä laajuudessa muutamassa erikokoisessa maakunnassa. On esitetty paljon huolta ja kysymyksiä erityisesti maakuntien osaamisesta. Kokeilun tuloksia tulisi hyödyntämään, kun arvioidaan myöhemmin, voidaanko järjestämisvastuuta siirtää maakunnille ja millä edellytyksillä, maakuntien osaaminen varmistuen. Kokeilussa arvioitaisiin asiakkaiden yhdenvertaisuutta näiden kahden eri järjestelmän välillä.

Kysymyksiä ja huolenaiheita, jotka liittyvät Kelan kuntoutuspalvelujen siirtoon maakunnille

Sosiaali- ja terveysministeriössä on käynnistynyt *kokeilulain valmistelu*, tavoitteena laatia hallituksen esitys vuoden 2018 aikana. Kuntoutuspsykoterapiassa ja vaativassa lääkinnällisessä kuntoutuksessa järjestämisvastuu siirrettäisiin maakunnille kuntoutuskomitean ehdotuksia mukaillen vaihteittain kokeilujen kautta. Valmistelussa laaditaan kokeiluun tarvittavat säännökset asiakkaiden lakisääteisistä oikeuksista vaativaan kuntoutukseen ja kuntoutuspsykoterapiaan ja rajapinta terveydenhuoltolakiin. Työssä arvioidaan, säädettäisiinkö jatkossakin yksilöidystä subjektiivisista oikeuksista ja mahdollinen muutoksenhakutie sekä laaditaan kuntoutukseen pääsyn kriteerit kokeilun ajalle.

Lisäksi kokeilulain valmistelussa pyritään arvioimaan rahoituksen siirtoa koskevia kysymyksiä (valtion rahoitusosuuden siirto ja vakuutettujen rahoitusosuuden kompensatio maakunnille) sekä arvioidaan siirtyvän rahoituksen riittävyttä maakuntien uuteen järjestämistehtävään. (Terveystieteiden tutkimuskeskuslain § 29 mukaan maakunnilla on jo järjestämisvastuu lääkitsemiseen kuuluvista terapeutoista). *Vaativan kuntoutuksen ja kuntoutuspsykoterapian järjestämistä koskevia lakeja ei valmistella tällä hallituskaudella, eikä ratkaista niiden rahoitusmahdollisuuksia.*

Kokeilulain valmistelussa otetaan huomioon mm. Valtioneuvoston asetus erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä (582/2017), jossa säädetään psykoterapeuttien ja psykososiaalisten menetelmien arvioinnista ja niiden osaamisen ylläpidosta osana alueellisten kokonaisuuksien suunnittelua ja yhteensovittamista. STM:n yhteydessä toimivassa palveluvalikoimaneuvostossa on valmisteilla kansallinen, näyttöön perustuva suositus psykoterapeutoista palveluvalikoimassa.

Kuntoutuspsykoterapian järjestämisvelvollisuuden siirto Kelalta maakunnille jo vuoden 2022 alusta mahdollistaisi maakunnille psykoterapian järjestämisen kokonaisuutena ilman katkoksia hoidon ja sen jälkeen tarvittavan kuntoutuksen välillä. Tämä voisi nopeuttaa psykoterapian käynnistymistä, tarvittaessa nykyistä matalammalla kynnyksellä ja lyhyemmällä terapiajaksoilla, ennen kuin asiakkaan ongelmat pitkittyvät ja vaikeutuvat. Komitean ehdotuksesta poiketen (siirto aikaisintaan vuonna 2025) siirron aikaistaminen mahdollistaisi maakuntien järjestämien palvelujen kehittämisen etupainotteisesti.

Aikaistaminen edellyttää, että löydetään keinot varmistaa siirtyvän kuntoutuspsykoterapiarahoituksen kohdentaminen maakunnan järjestämiin kuntoutuspsykoterapiapalveluihin. Myös vaativan lääkitsemisen kuntoutuksen järjestämisvelvollisuuden siirron aikaistaminen mahdollistaisi palvelujen järjestämisen kokonaisuutena varhaisemmassa vaiheessa.

Lisäksi kansallisella ohjauksella ja seurannalla varmistetaan eri maakuntien asukkaiden välinen yhdenvertaisuus ja palvelujen tarpeenmukainen toteutus. Kokeilujen piirissä olevien maakuntien asukkaiden oikeuksia ei olisi mahdollista rajoittaa suhteessa kokeilujen ulkopuolisten maakuntien asukkaisiin. Kokeiluun osallistuvilla maakuntien asukkailla olisi kokeilusta huolimatta kuitenkin viimekätinen oikeus edelleen hakea kuntoutusta Kelasta.

Monikanavarahoitustyöryhmän esittämät siirtoon liittyvät rahoitusosuudet:

	Korvausmeno yhteensä (milj. €)	Vakuutettujen rahoitusosuus poistuu	Siirto maakuntien rahoitukseen	Potilaiden omavastuu	Sairaanhoito- maksun muutos (%)
Kuntoutus- psykoterapia	87	29	58	28	-0,03 %
Lääkitsemisen kuntoutus	220	73	147	0	-0,07 %

Asiakkaille maksuttoman vaativan lääkitsemisen kuntoutuksen rahoituksesta vastaa nykyisin valtio ja vakuutetut sairaanhoitomaksuilla. Jos maakunnat järjestävät ja rahoittavat vaativan lääkitsemisen kuntoutuksen, arviolta 147 M€ siirtyy maakunnille ja lisärahoitusta tarvitaan valtiolta arviolta 73 M€ vakuutettujen rahoitusosuuden kompensaatina (+ mahdollinen lisärahoitustarve?).

Kuntoutuspsykoterapian rahoittavat nyt vakuutetut sairaanhoitokorvauksella, valtionosuudella ja asiakkaiden omavastuusuudella. Maakuntien järjestäessä ja rahoittaessa psykoterapian hoitona ja kuntoutuksena, arviolta 58 M€ siirtyisi maakunnille ja valtion lisärahoitusta tarvitaan arviolta 29 M€. Lisäksi on otettava huomioon, että mielenterveyspalveluissa hoito- ja kuntoutuskäynnit, mukaan lukien psykoterapia, ovat asiakkaalle nykyisin maksuttomia.

Muita huolenaiheita kuntoutuksen osalta valinnanvapaus -esitykseen liittyen

Kuntoutus nykyjärjestelmässä ja uudistuksen jälkeenkin on monialainen järjestelmä, johon liittyy paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden samanaikaisia sosiaali- ja terveyspalveluja ja mahdollisesti ammatillisen, sosiaalisen ja lääkinnällisen kuntoutuksen palveluja. Asiakkaan tarvitsemien eri palvelumuotojen ja eri tuottajien palveluiden suunnitelmallinen yhteensovittaminen ja palveluohjaus on varmistettava.

Lasten ja nuorten osalta palveluja järjestää edelleen kunta, työikäiset tarvitsevat kasvupalveluja ja eläkelaitosten järjestämää kuntoutusta, ja ikäihmisten palvelujen yhteensovittaminen edellyttää saumatonta sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatiota. Kaikkien kuntoutuksen toimijoiden mahdollisuus osallistua asiakassuunnitelman laatimiseen tai hyödyntämiseen jää epäselväksi.

Asiakkaan kuntoutuksen suunnittelu on osa sosiaali- ja terveydenhuollon tai muun palvelujärjestelmän asiakassuunnitelmaa, johon tulee sisällyttää asiakkaan kuntoutumisen ja toimintaja/tai työkyvyn tuen suunnitelma. Kaikkien asiakkaan kuntoutuksessa toimivien tahojen tulee voida hyödyntää asiakassuunnitelmaa ja sen osana kuntoutussuunnitelmaa tuottamalla siihen tietoa tai täydentämällä suunnitelmaa. Suunnitelmassa tulee näkyä myös arjen ympäristön, kuten kodin ja työpaikan tuen osuus ja mahdollisuudet.

Kuntoutuskomitea on laatinut palvelujärjestelmää uudistavia ehdotuksia, joita tulee hyödyntää uudistettaessa koko palvelujärjestelmään, jonka tiiviinä osana kuntoutus on. Valinnanvapaus- ja sote- uudistus kokonaisuutena haastaa, miten kuntoutuksen kokonaisuutta hallitaan.

